

S₂ chuy₂n mình c₂a Trung Qu₂c v₂i t₂ cách là m₂t c₂ng qu₂c kinh t₂ và quân s₂ l₂n đã t₂o ra th₂c đ₂i v₂i nhi₂u qu₂c gia, bao g₂m c₂ M₂. Tuy nhiên, s₂ ph₂ thu₂c ch₂t ch₂ l₂n nhau v₂i Trung Qu₂c đòi h₂i M₂ ph₂i suy xét c₂n tr₂ng v₂ cách th₂c đ₂i phó v₂i các m₂đi đ₂a này.



Diễn tiến quan trọng nhất trên trường quốc tế trong hai thập kỷ trở lại đây chính là sự trỗi dậy của Trung Quốc với tư cách là một cường quốc kinh tế và quân sự lớn. Khi Trung Quốc chuyển đổi, nhiều học giả và các nhà hoạch định chính sách phương Tây đã đoán rằng các cách kinh tế cùng với sự hội nhập kinh tế quốc tế sẽ đẩy Trung Quốc trở thành một “cường quốc có trách nhiệm” trong hệ thống quốc tế. Ý tưởng này, đôi khi được gọi là “học thuyết hội tụ”, dựa trên một giả định cho rằng một khi trở nên giàu có, Trung Quốc sẽ ngày một giống Mỹ.

Ý tưởng quốc gia là để cho, chứ có đi đâu không thành sự thực. Thay vào đó, Trung Quốc với nhiều tham vọng quân sự không chỉ đang mở phòng thủ trong phạm vi khu vực mà còn hướng ra toàn cầu với ý đồ đe dọa. Khi sự khác biệt về công nghệ dân sự và quân sự dần được xóa nhòa trên toàn thế giới, Chính phủ Trung Quốc Tập Cận Bình đã đưa ra chính sách chính thức yêu cầu các công ty Trung Quốc cho phép quân đội được quyền sử dụng tất cả các công nghệ mà họ nắm giữ.

Giờ là lúc phải đổi mới với thực tế: Tập Cận Bình đã giết chết “học thuyết hội tụ”. Trung Quốc có vai trò to lớn đối với Mỹ, xuất phát từ các lý do cơ tích cực lớn tiêu cực. Các công ty Mỹ rất coi trọng thị trường quy mô lớn của Trung Quốc, vốn được xem là động cơ quan trọng đối với sự tăng trưởng của nền kinh tế thế giới. Nhưng Mỹ không được phép vì lợi ích lớn trong quan hệ kinh tế với Trung Quốc mà nhắm mắt làm ngơ trước các toan tính chính trị thù địch của Bắc Kinh. Tham vọng chi phối toàn cầu của Trung Quốc không có tính hòa hiếu, gây ảnh hưởng sâu rộng.

Mỹ bày tỏ sự tin cậy sâu sắc vào các lãnh đạo của giới lãnh đạo Trung Quốc. Trong nhiều thập kỷ, Mỹ đã chú trọng vun đắp mối quan hệ hữu nghị giữa hai nước. Tổng thống Jimmy Carter và Ronald Reagan đều nỗ lực tạo lập quan hệ hợp tác thông qua chuyển giao công nghệ cao để hỗ trợ hiện đại hóa và tăng trưởng kinh tế. Mỹ đã giúp Trung Quốc gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO) với các điều khoản bao dung. Mỹ cũng tạo điều kiện cho Trung Quốc tiếp cận các thị trường Mỹ, dù Trung Quốc không đáp lại tương xứng. Không thể phủ nhận thích rằng các chính sách thù địch ngày một gia tăng của Trung Quốc là một phần ứng trước sự thiêu thân thiến tại phía Mỹ.

Chính sách ngoại giao có nguyên tắc

Kể từ khi Chiếm tranh thế giới thứ hai kết thúc, Mỹ là cường quốc lớn nhất thế giới dựa trên một kế tiêu chí nào: Sản lượng kinh tế, phát minh khoa học, sức mạnh quân sự và ảnh hưởng văn hóa. Kể từ khi Chiếm tranh Lạnh bùng nổ và được biết là sau khi Liên Xô tan rã vào năm 1991, Mỹ đã sở hữu sức mạnh và ảnh hưởng mà ngay cả đồng minh La Mã hay Đế quốc Anh cũng không thể sánh kịp. Nhưng Mỹ luôn tự cho mình là một đất nước dân chủ và tự hào về việc tôn trọng quyền của các quốc gia và dân tộc khác. Trong chính sách đối ngoại, Mỹ không phải lúc nào cũng tuân thủ các nguyên tắc hay đưa ra những quyết định sáng suốt nhất. Nhưng Mỹ cũng không tùy tiện làm bất cứ điều gì rồi sau đó lại trốn tránh trách nhiệm.

Có một nguyên tắc định hướng chính sách đối ngoại của Mỹ, đó là các nước cần tôn trọng những gì thuộc về các quốc gia khác. Sau Chiếm tranh thế giới thứ hai, Mỹ cung cấp viện trợ để tái thiết Đức và Nhật Bản. Mỹ không đánh cướp nguồn lực của bất cứ nước nào. Gần đây nhất, khi lãnh đạo liên quân lật đổ Saddam Hussein, Mỹ đã chỉ nhicu khoản tiền lớn để giúp tái thiết Iraq. Mỹ không lấy một giọt dầu nào của nước này.

Trong nước, người dân Mỹ sống dưới nền pháp quyền. Luật lệ của Mỹ không chỉ là công cụ phục vụ người nắm quyền, mà còn để kiểm soát quyền lực. Hiều biết luật pháp định hình lối tư duy và hành động của người Mỹ, và cách Mỹ can thiệp vào các vấn đề quốc tế. Mỹ tôn trọng các giao kèo riêng tư và cũng không vâng các nước khác sẽ làm như vậy. Mỹ tôn trọng quyền sở hữu tài sản, trong đó có quyền sở hữu trí tuệ. Mỹ tin vào việc phát triển công nghệ thông qua sáng chế và sáng tạo, chứ không phải bằng cách đánh cắp ý tưởng của người khác rồi sao chép lại.

Mỹ đã giúp xây dựng và bảo vệ một hệ thống quốc tế hòa hợp với những nguyên tắc như vậy. Thông qua việc hỗ trợ gìn giữ hòa bình và ổn định thế giới, bảo đảm tự do hàng hải và hàng không trên thế giới, tạo dựng các mạng lưới máy tính và thông tin liên lạc toàn cầu, Mỹ đã dẫn dắt nền kinh tế thế giới tăng trưởng vượt bậc kể từ sau Chiếm tranh thế giới thứ hai. Nếu Mỹ không đảm nhận vai trò lãnh đạo này, cuộc sống của người dân Mỹ và vô vàn những người khác sẽ tồi tệ hơn nhiều. Cuộc sống sẽ bấp bênh hơn và mất an toàn hơn. Các đặc quyền của Mỹ sẽ đang trở nên sụp đổ. Trung Quốc mong muốn chiếm đoạt vai trò lãnh đạo của Mỹ, tự nhiên là châu Á và cả phần còn lại của thế giới.

Chỉ vài thập kỷ trước, Trung Quốc còn là một nước nghèo, kém phát triển. Năm cuối những năm 1970, Trung Quốc bắt đầu cải cách nền kinh tế. Bắc Kinh theo dõi thành công của các nền kinh tế thị trường và áp dụng bài học từ những nước này,

Với những kết quả ấn tượng: Năm 1980, tổng sản phẩm quốc nội (GDP) của Trung Quốc đạt 200 tỷ USD. Đến năm 2018, con số này đã tăng gấp 10 lần, lên tới hơn 14.000 tỷ USD. Tuy số bùng nổ đáng kinh ngạc này, một số quốc gia đang phát triển khác bắt đầu xem Trung Quốc là hình mẫu. Những người ủng hộ ca ngợi việc Trung Quốc kết hợp một cách chọn lọc các hoạt động của thị trường tự do với sự chi đạo tập trung từ một chính quyền quy mô lớn và nhìn xa trông rộng.

Tuy nhiên, ấn tượng không kém từ những thách thức chính là việc Trung Quốc giờ đây phải đối diện với nhiều khó khăn nghiêm trọng. Trung Quốc đã gây ra nhiều thảm họa môi trường, làm xáo trộn xã hội mà cuối cùng sẽ kích thích sự bất ổn và chính trị. Nhiều người dân đã chuyển từ nông thôn đến những thành phố ô nhiễm nghiêm trọng, những chính quyền không cho phép họ được tiếp cận nhà ở hay giáo dục. Nền kinh tế Trung Quốc cũng tăng trưởng chậm lại. Năm 2018, tốc độ tăng trưởng công bố chính thức sụt xuống mức thấp nhất trong gần 30 năm trở lại đây, và thị trường công bố chính thức có thể bỏ phóng đại so với thị trường thực tế.

Các nhà lãnh đạo Trung Quốc lo sợ rằng tình hình sẽ trở nên bất ổn và vượt tầm kiểm soát. Một cách giúp giới lãnh đạo Trung Quốc kiểm soát môi trường là kích động các cuộc khủng hoảng ở bên ngoài và khơi gợi tinh thần dân tộc chủ nghĩa của nhân dân trong nước. Họ quy là một vòng luẩn quẩn các cuộc đàn áp và bất ổn tiềm tàng khiến thị trường trở nên nguy hiểm hơn.

Không còn là việc kinh doanh thông thường

Trong nhiều thập kỷ qua, các nhà chiến lược thuộc CSTQ đã theo đuổi và giá trị các con đường khác nhau để khôi phục sự vĩ đại của dân tộc. Một số người ủng hộ các chính sách “giữ mình chủ thể” vẫn khuyến khích tăng trưởng khu vực tư nhân và nhận mệnh lệnh từ phía Trung Quốc vào nền kinh tế thị trường. Mục tiêu tại thị trường của họ là tăng cường quyền lực của đảng và quân đội, nhưng theo cách thức không để cho sự trỗi dậy của Trung Quốc đe dọa phần còn lại của thị trường. Các chiến lược gia khác lại cố gắng cho lợi tiếp cận hiệu quả hơn, mang đến tính dân tộc chủ nghĩa và quân phiệt hơn.

Đổi mới sự lãnh đạo của Tập Cận Bình, cách tiếp cận thị trường hai rõ ràng đang thăng trầm. Chính quyền của ông đã chiếm giữ nhiều đạo ở Bắc Kinh, xây dựng các công cụ

quân sự trên đó, vì phạm các cam kết với cựu Tổng thống Mỹ Barack Obama (và nhiều người khác) về việc không quân sự hóa. Trung Quốc đã tấn công Việt Nam, Philippines và Indonesia vì những tranh chấp lãnh hải, cắt cáp đường dây biển, tấn công các đội tàu đánh cá của các nước này.

Các quan chức Trung Quốc nói rằng họ không hứng thú với tình hình chính trị của nước ngoài, nhưng thói quen hỏi lòng các quan chức nước ngoài của họ đã gây ra các vấn đề bị tham nhũng ở Úc, New Zealand, Malaysia, Sri Lanka, Angola và nhiều nước khác. Sáng kiến “Vành đai và Con đường” – sáng kiến tiêu biểu của Tập Cận Bình nhằm mở rộng các khoản cho vay và xây dựng cơ sở hạ tầng trên thế giới, phần lớn dựa vào các thỏa thuận tài chính tham nhũng mà sự tỏ ra gánh nặng nợ đội với các nước bên ngoài không có khả năng thanh toán. Ngoài ra, Trung Quốc đã làm suy yếu hệ thống tài chính các trường đại học ở Mỹ và nhiều nơi khác thông qua các Viện Khổng Tử được nhà nước tài trợ. Chính những tổ chức này phát tán tuyên truyền và đôi khi dìm tắt việc thảo luận về những chế độ bất lợi đội với Trung Quốc.

Chính quyền Trung Quốc cũng chế độ các công ty Trung Quốc đánh cắp quy trình sở hữu trí tuệ của Mỹ và các công ty nước ngoài một cách có hệ thống – theo thông tin của Bộ Thương mại Mỹ. Không chỉ vậy, chính quyền còn yêu cầu các công ty tư nhân Trung Quốc phải chia sẻ với quân đội bất kỳ công nghệ nào họ có được thông qua sáng tạo, mua sắm hay đánh cắp. Chính sách mới kết hợp dân sự-quân sự mà Tập Cận Bình công bố năm 2015 yêu cầu tất cả các công ty tư nhân của Trung Quốc phải hợp tác với quân đội. Điều đó định nghĩa về việc giao dịch với các công ty Trung Quốc không còn là công việc kinh doanh đơn thuần. Các đội tác nghiệp kinh doanh tại Trung Quốc trong lĩnh vực công nghệ cao đang thúc đẩy lợi ích quân sự của Bộ Kinh tế và Kế hoạch của họ là gì.

Một chiến lược mới cho cuộc đấu tranh mới

Khi trở thành công quốc dân đội thế giới, của bao giờ Mỹ phải đồng đội với một đội thế quân sự tiềm tàng và cũng là đội tác nghiệp mới quan trọng nhất của mình. Trong Chiến tranh Lạnh, Mỹ đội đầu với Liên Xô, đội nước có nền kinh tế chế bằng một phần nhỏ của Trung Quốc hiện nay. Lịch sử không lặp lại, nhưng không có nghĩa là không đưa ra được bài học nào.

Trong Chiến tranh Lạnh, chính quyền Mỹ đã xây dựng các chính sách và chương

trình mới để kiểm soát bước tiến công nghệ quân sự và làm suy yếu nền kinh tế của Liên Xô. Chúng bao gồm các chương trình kiểm soát xuất khẩu và xúc tiến thương mại phục vụ các mục tiêu an ninh quốc gia. Mỹ đã lập ra Cơ quan Thông tin Mỹ (USIA) để chống lại các hoạt động tuyên truyền của Liên Xô, và Sáng kiến phòng thủ Chiến lược nhằm vô hiệu hóa các tên lửa tầm xa mang đầu đạn hạt nhân của Liên Xô. Mỹ cũng lập ra các chương trình khuyến khích đào tạo bậc cao ở những lĩnh vực liên quan, chống hạn chế thông tin Nga và công nghệ vũ khí hạt nhân.

Đối phó với các mối đe dọa từ Trung Quốc đòi hỏi các lợi ích sống còn của Mỹ, Mỹ cần phải suy nghĩ sáng tạo và dũng cảm, không được phép có bất kỳ ảo tưởng nào về các ý đồ của đối thủ. Trước tiên, Mỹ cần phải xem xét lại các quy định về thương mại và đầu tư, đặc biệt là trong lĩnh vực công nghệ cao, không để Trung Quốc còn có hội khai thác sự cội mồi của Mỹ. Nhìn chung sự can thiệp của chính phủ vào chuyển đổi kinh doanh tư nhân là không hợp lý. Những an ninh quốc gia phải được ưu tiên trước các chính sách thị trường tự do. Trong tác phẩm “Sự thịnh vượng của các quốc gia”, Adam Smith đã nhận mạnh luận điểm này, lập luận rằng lợi ích của Anh trong việc duy trì quyền bá chủ hàng hải quan trọng hơn là tự do thương mại trên biển. Ông viết: “Phòng thủ quan trọng hơn cả sự thịnh vượng”. Với việc Trung Quốc kiên quyết tận dụng ưu thế quân sự trong tất cả các hoạt động thương mại tư nhân, Mỹ phải thay đổi quan điểm khi xem xét các quy định của mình về ngoại thương, chủ yếu cung ứng quốc tế, đầu tư vào trong nước, báo về quy định sở hữu trí tuệ và các ưu đãi cho các ngành công nghiệp quốc phòng then chốt. Các quy định cần thiết sẽ tốn kém và khó khăn, nhưng đó là cái giá mà Mỹ phải trả để bảo vệ đất nước.

Ngay cả khi đã điều chỉnh các chính sách kinh tế, Mỹ cũng cần phải cải thiện hoạt động ngoại giao. Vài năm trước đây, tính chất của đoạn trong chiến lược an ninh quốc gia của Trung Quốc ngày một rõ. Khi suy tính lại chiến lược an ninh quốc gia để đối phó với Trung Quốc, Mỹ cũng quan tâm đến việc khuyến khích các đồng minh cân nhắc lại chiến lược an ninh quốc gia của chính họ. Quốc hội Mỹ cần báo động rằng các quan chức Mỹ có thể tham quyền và nguồn lực cần thiết có thể tăng cường sự hiệu quả về chiến lược của Trung Quốc và tập hợp các nỗ lực đa phương để cạnh tranh với Trung Quốc, chống lại ảnh hưởng của Trung Quốc, báo về Mỹ trước các mối đe dọa quân sự và báo toàn các nguyên tắc vốn là nền tảng cho hệ thống quốc tế thúc đẩy sự thịnh vượng sau Chiến tranh thế giới thứ hai.

Để xử lý các mối đe dọa từ Trung Quốc, cũng như Nga, Iran, Triều Tiên và các mối nguy hiểm khác, cùng nhiều bên tham gia khác, Mỹ phải tăng cường sức mạnh quân sự. Mỹ cần phải có năng lực hải quân lớn hơn, nhiều lực lượng không kích tầm xa hơn cùng với công nghệ thông tin và tiềm lực mạng để

cải thiện. Mọi công phá hiện đại hóa cần sự hợp tác giữa nhân bộ bên trong và bên ngoài. Ngân sách quốc phòng của Mỹ rất lớn, nhưng vốn chi trả đã phân bổ cho đầu tư vốn, vốn nghiên cứu còn hạn chế, sẽ luôn có những đánh đổi. Nhưng Mỹ phải luôn sẵn sàng ứng phó một cách minh mẫn và thận trọng trước kẻ thù lớn nhất và mối đe dọa của mình.

Trung Quốc đặt ra cho Mỹ các thách thức về trí tuệ, công nghệ, chính trị, ngoại giao và quân sự. Phấn đấu đáp trả cần thiết công phá tiếp tục xuyên trên từng mặt, đòi hỏi phải hành động trong các lĩnh vực đặc thù như tình báo, thực thi pháp luật, kinh doanh tư nhân và giáo dục bậc cao. Nhưng nhiệm vụ này, nhiệm vụ vốn đã được mô tả là đòi hỏi phải có những phần ứng “của toàn chính phủ”. Với Trung Quốc thì không chỉ cần “cơ chế quy định”, mà còn là “toàn quốc gia”. May mắn thay, giới chính trị ở Mỹ đầu tư vào việc chuyển đổi những chính sách hiệu quả hiện tại của Trung Quốc. Mỹ phải hành động ngay bây giờ trước khi quá muộn. Đó là một canh bạc tất tay và là vốn dĩ sống còn.

Nikki Haley, chính trị gia người Mỹ, cựu đại sứ Hoa Kỳ tại Liên Hợp Quốc. Bài viết được đăng trên trang [Foreign Affairs](#).

Ngọc Diệp (gt)